

**Agenda Publishing House,
United Kingdom**

***FINANCIAL-ECONOMIC AND INNOVATIVE
SUPPORT OF ENTREPRENEURSHIP
DEVELOPMENT IN THE SPHERES OF
ECONOMY, TOURISM AND
HOTEL-RESTAURANT BUSINESS***

Collective monograph

**Agenda Publishing House,
United Kingdom
2017**

Agenda Publishing House, United Kingdom

LBC 65.052
UDC 657.05: 351.863

Recommended for publication by the Academic Council of the
Cherkasy Bohdan Khmelnytskyi National University
(protocol №3 dated 14.12.2017)

Science editor: *Doctor of Economic Sciences, Professor, V. M. Yatsenko*

Reviewers:

Doctor of Economics, Professor Kischak I.T.
Doctor of Economics, Professor Davydov H.M.
Doctor of Economics, Professor Sahatskiy M.P.

F59 Financial-economic and innovative support of entrepreneurship development in the spheres of economy, tourism and hotel-restaurant business: collective monograph / V. Yatsenko, S. Pasiaka, and others: [Ed. by Doctor of Economic Sciences, Prof. Yatsenko V.M.]. - Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 2017. – 619 p.

ISBN 978-0-9955865-4-3

Theoretical and applied principles for the mechanism of sustainable development and management of economic systems formation, based on domestic and foreign specifics have been considered in the collective monograph. Specific character of mechanism of sustainable development of economic systems at the state level, sector, industry and enterprise formation has also been investigated. Mechanism of social and economic enterprises' development has been analyzed.

Monograph is intended for politicians, scientists, entrepreneurs, teachers, postgraduate students, students and anyone interested in the issues of formation the mechanism of effective regulation of enterprise economic activity.

ISBN 978-0-9955865-4-3

ЗМІСТ

INTRODUCTION	7
ВСТУП	9
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	12
РОЗДІЛ 1. МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-СТРУКТУР У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО- РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ	19
1.1. Розвиток індустрії міжнародного туризму в світовій економічній системі.....	19
1.2. Корпоративна культура як невід’ємна складова механізмів розвитку туристичного та готельно-ресторанного бізнесу.....	32
1.3 Architectonics of governance of the national tourism system formation and development	42
1.4 Doing touristic business: cross-country comparative study	52
1.5 Фінансово-кредитні важелі розвитку туристично-рекреаційної сфери в умовах трансформації місцевого самоврядування	64
1.6 Гибкое ценообразование в гостиничном бизнесе на основе маржинального подхода.....	77
1.7 Формування показників розвитку туризму в умовах модернізації економіки.....	88
1.8 Механізм формування конкурентних переваг галузі туризму через регулювання діяльності її бізнес-структур.....	102
1.9 Совершенствование механизма регулирования деятельности независимых бизнес-структур в туристско-экскурсионной области	111
1.10 Стратегічні аспекти розвитку і регулювання туристичної галузі...	121
1.11 Впровадження механізму протидії кризовим явищам в туризмі....	132
1.12 Інноваційний механізм управління туристичними підприємствами.....	142
1.13 Сучасні маркетингові інструменти в управлінні підприємствами сфери гостинності	151
1.14 Інституційний механізм розвитку туризму в умовах модернізації економіки.....	161
1.15 Соціальний туризм: стан розвитку та особливості забезпечення якості послуг	170
1.16 Державне регулювання туристської сфери в Україні.....	179

1.17 Збалансований розвиток DESTИНАЦІЙ промислового туризму Карпатського регіону	190
1.18 Marketing approach to Management in the sphere of restaurant industry	217
1.19 Податкове стимулювання інвестиційної діяльності підприємств сфери туризму	227

**РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ**

2.1 Сталий розвиток урботуризму: логістичний підхід	244
2.2 Інноваційні напрями в удосконаленні адміністративно- правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання в Україні.....	260
2.3 Ключові детермінанти залучення інвестицій як важеля економічного зростання країни і розвитку підприємництва за сучасних умов глобалізаційних перетворень	283
2.4 Мале підприємництво як пріоритетний чинник економічного розвитку регіону	292
2.5 Підвищення ефективності використання персоналу у вищих навчальних закладах України	303
2.6 Розвиток підприємця та інноваційного підприємництва як передумови комерціалізації інновацій.....	307
2.7 Організаційно-економічні складові механізму управління підприємством в умовах інноваційного розвитку	318
2.8 Соціальні інновації та їх роль в активізації розвитку та використання людського капіталу	327
2.9 Аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств	336

**РОЗДІЛ 3. КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ У СФЕРІ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІМПЕРАТИВИ
РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....**

3.1. Страховий захист як важлива складова системи стабільного фінансового забезпечення сільськогосподарських виробників.....	346
3.2 The evolution of the concept "enterprise competitiveness"	358
3.3 Послуги страхування для українських туристів, які подорожують за кордон	371
3.4 Фактори забезпечення конкуренто-спроможності підприємств ресторанного господарства.....	379
3.5 До питання вітамінізації функціональних продуктів і харчових раціонів населення Черкаської області	388
3.6 Competitive loan payment: essence and evaluation.....	393

3.7	Прогнозування динаміки курсів цінних паперів.....	402
3.8	Theoretical base of forming management mechanism of the enterprises	412
3.9	Концептуальні підходи до активізації продажу товарів у системі дистрибуції.....	423
3.10	Концептуальні засади регулювання оплати праці в контексті забезпечення кадрової безпеки.....	432
3.11	Внешний государственный долг республики Беларусь: состояние, проблемные аспекты управления в контексте глобализации рынка ссудных капиталов	441
3.12	Дослідження впливу поверхнево-активних речовин на піноутворюючу здатність меланжу.....	453

РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....

4.1	Узагальнені підходи до визначення вартості нематеріальних активів в системі бухгалтерського обліку та експертної оцінки	462
4.2	Фактори впливу на формування моделі управлінського обліку в антикризовому управлінні підприємством.....	472
4.3	Оцінка конкурентоспроможності підприємства як напрямок стратегічного аналізу.....	481
4.4	Методичні аспекти аналізу фінансового стану підприємства	489
4.5	Tax control in the system of economic control: scientific aspect	500
4.6	Use of Accounting and Analytical Information on Bank's Foreign Currency Exchange Transactions for Managerial Decision-making	510

РОЗДІЛ 5. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....

5.1	Становлення європейської моделі харчової безпеки в аграрному секторі економіки України.....	519
5.2	Підвищення конкурентоспроможності робочої сили у контексті забезпечення інноваційної трансформації підприємницької діяльності.....	535
5.3	Экономические взаимосвязи между приграничными регионами. Внутреннее и внешнее приграничье	544
5.4	Якісна зайнятість: ознаки, індикатори оцінювання, результати діагностики.....	559
5.5	Перспективи розвитку зовнішньої торгівлі Україна -Туреччина.....	570
5.6	Мотиваційні основи управління професійним розвитком персоналу.....	578

5.7 Трансформація підходів до мотивації персоналу на етапі інноваційних змін в економіці.....	588
5.8 Інноваційні зміни у зайнятості та розвитку ринків праці в умовах глобалізації світового розвитку.....	597
5.9 Ризики в системі економічної безпеки підприємства: аналітичний аспект розрахунку очікуваного рівня рентабельності підприємства та витрат на зниження ризиків.....	611

INTRODUCTION

The development of entrepreneurial activity is one of the main prerequisites for the formation and realization of the state's potential, its material enrichment and the growth of population living standards. First, it should be facilitated by positive multi-vector dynamics of business entities functioning, thereby, increasing synergy in various spheres of economy, reducing unemployment and increasing the competitiveness of national economy. In addition, increasing number of enterprises that successfully carry out their activities in the national market, stimulates the growth in exports and the value of national currency. Therefore, it is necessary to study the key factors of entrepreneurial activity development in Ukraine, especially in the conditions of national monetary unit devaluation, political uncertainty and new challenges facing the national business entities.

An important feature of new scientific and methodological approaches to the implementation of the State Strategy for Regional Development for the period up to 2020 is the decentralization of state powers through their transfer to the local level, increasing the role and functionality of cities as centers of economic growth. The search of reserves and mechanisms for more effective use of regional resources to ensure dynamic socio-economic development, to increase the level and quality of population life is updated in these conditions.

One of such resources should be the development of tourism business, since the activities of business entities in this area can quickly create new jobs and improve the infrastructure of a region. In its turn, the development of tourism business contributes to the optimal distribution, the provision of food, the transportation of tourists, the organization of medical and national services, that is, the formation of tourism, transport, social and institutional infrastructure.

The purpose of the monograph is to study the modern aspects of entrepreneurship development in the spheres of economy, tourism, hotel and restaurant business, and the definition of strategic approaches to stabilizing the national economy.

Hotel and restaurant business is the main component of tourist infrastructure and hospitality industry, where a complex of services for tourists is provided, the perspectives and preconditions for the development of tourism and socio-cultural services are formed.

Current problems of tourism, hotel and restaurant business are constantly being investigated by both national and Western scholars. Thus, a considerable number of scientific articles and monographs focuses on the prospects of tourism sector development as a leading branch of the region's

economic development. The reform of hospitality and service principles is investigated in scientific publications, analytical reports, and scientific works.

However, there are issues that need further research and improvement. Therefore, the monograph focuses on the state support of business structures, regulation mechanisms of entrepreneurship, tourist and hotel-restaurant business, social sphere and interaction of market and state institutions, etc.

The research was carried out using the developed scientifically substantiated methodological approaches based on the scientific works of leading foreign and national scientists, that allowed to propose the concrete directions of entrepreneurship development in the spheres of economy, tourism, hotel and restaurant business. The unique character of the monograph consists in both scientific and practical aspects, since the substantiated positions, measures and proposals for the further transformation of economic processes in Ukraine and in the world, have practical value.

The authors believe that specific scientific developments in the form of mechanisms, schemes, models and forecasts will contribute to the improvement of entrepreneurship functioning and development in the spheres of economy, tourism, hotel and restaurant business.

The materials are presented in the author's wording and contain an author's view on the solution of the mentioned problems and may have a controversial nature.

ВСТУП

Фінансово-економічне та інноваційне забезпечення розвитку підприємництва у галузях економіки, туристичному та готельно-ресторанному бізнесі : колективна монографія / В.Яценко, С. Пасека та інші: [за заг. ред. д.е.н., проф. Яценка В.М.]. - Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 2017

Розвиток підприємницької діяльності є однією з головних передумов формування та реалізації потенціалу держави, її матеріального збагачення та зростання рівня життя населення.

В першу чергу цьому має сприяти позитивна різно-векторна динаміка функціонування суб'єктів підприємництва, завдяки цьому збільшення синергії у різних сферах економіки, зниження безробіття та підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Крім цього, зростання кількості підприємств, які успішно здійснюють свою діяльність на внутрішньому ринку, стимулює збільшення обсягів експорту та вартості національної грошової одиниці. Тому виникає необхідність дослідження ключових факторів забезпечення розвитку підприємницької активності в Україні, особливо в умовах девальвації національної грошової одиниці, політичної невизначеності та нових викликів, які постають перед вітчизняними суб'єктами господарювання.

Важливою особливістю нових науково-методичних підходів до реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р. є децентралізація державних повноважень шляхом їх передачі на місцевий рівень, підвищення ролі та функціональних можливостей міст як центрів економічного зростання. У цих умовах актуалізується пошук резервів та механізмів більш ефективного використання регіональних ресурсів для забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку, підвищення рівня та якості життя населення

Одним з таких ресурсів має стати розвиток туристичного бізнесу, оскільки діяльність суб'єктів господарювання у даній сфері дозволяє швидко створювати нові робочі місця, поліпшувати інфраструктуру регіону. У свою чергу, розвиток туристичного бізнесу сприяє оптимальному розміщенню, забезпеченню харчуванням, перевезенням туристів, організації медичного та побутового обслуговування, тобто формуванню туристичної, транспортної, соціальної та інституціональної інфраструктури.

Метою монографії є дослідження сучасних аспектів розвитку підприємництва у галузях економіки, туристичному та готельно-ресторанному бізнесі та визначення стратегічних підходів щодо стабілізації вітчизняної економіки.

Готельно-ресторанний бізнес є головною складовою туристичної інфраструктури та індустрії гостинності, де надається комплекс послуг для туристів, формуються перспективи і передумови розвитку туризму та соціально-культурних послуг.

Сьогодні проблеми туризму та готельно-ресторанного бізнесу повсякчасно досліджуються, як вітчизняними, так і західними ученими. Так, перспективам розвитку туристичної сфери, як провідної галузі економічного розвитку регіону, присвячена значна кількість наукових статей, монографій; реформування принципів гостинності та обслуговування досліджено у наукових виданнях, аналітичних доповідях, наукових роботах.

Але, наразі залишається низка питань, що потребують подальшого дослідження та удосконалення. Саме тому в монографії особливу увагу приділено державній підтримці підприємницьких структур, механізмам регулювання підприємництва, туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, соціальної сфери та взаємодії ринкових і державних інститутів тощо.

Дослідження виконано з використанням розроблених науково-обґрунтованих методологічних підходів, що ґрунтуються на науковому доробку провідних зарубіжних та вітчизняних вчених, що дозволило запропонувати конкретні напрями розвитку підприємництва у галузях економіки, туристичному та готельно-ресторанному бізнесі. Унікальністю монографії є її не лише науковий, але й практичний аспект, адже обґрунтовані положення, заходи, пропозиції щодо подальшої трансформації економічних процесів в Україні та світі, мають практичну цінність

Авторський колектив висловлює думки, що конкретні наукові розробки у формі механізмів, схем, моделей, прогнозів будуть сприяти покращенню функціонуванню розвитку підприємництва у галузях економіки, туристичному та готельно-ресторанному бізнесі.

Матеріали подаються у авторській редакції та містять авторський погляд на розв'язання окреслених проблем та можуть мати дискусійний характер.

Автори: *Анґлінов К.А. (підрозділ 1.9), Андрєєва Г.П. (підрозділ 1.8), Антоненко А.В. (підрозділ 1.10), Аркуль О.В. (підрозділ 3.12), Безуглий І.В. (підрозділ 1.11), Болдовська К.П. (підрозділ 2.3), Босовська М.В. (підрозділ 1.3), Бразілій Н.М. (підрозділ 4.1), Бриль К.Г.*

(підрозділ 1.12), Бровенко Т.В. (підрозділ 1.10), Бутенко Л.Ю. (підрозділ 1.13), Ведмідь Н.І. (підрозділ 1.3), Гавриленко В.О. (підрозділ 4.2), Гадецька З.М. (підрозділ 3.7), Гончарова Н.В. (підрозділ 5.4), Грінченко Р.В. (підрозділ 3.8), Гузикова Л.О. (підрозділ 1.4), Гуменюк О.С. (підрозділ 5.5), Демиденко В.В. (підрозділ 4.3), Демиденко С.Л. (підрозділ 4.3), Доценко В.Ф. (підрозділ 3.12), Дробиш Л.В. (підрозділ 1.7), Дроботова М.В. (підрозділ 1.13), Дудко С.В. (підрозділ 5.6), Євась Т.В. (підрозділ 4.4), Жукова О.А. (підрозділ 4.4), Зварич О.І. (підрозділ 2.4), Зотова О.М. (підрозділ 2.5), Іванова Т.І. (підрозділ 3.11), Іващенко С.В. (підрозділ 5.2), Karaprouzis, Athanasios D. (підрозділ 1.4), Капталан С.М. (підрозділ 2.7), Карпенко А.В. (підрозділ 2.6), Карпенко Ю.В. (підрозділ 1.14), Кирніс Н.І. (підрозділ 3.2), Кобець О.С. (підрозділ 3.12), Костишина А.І. (підрозділ 3.9), Костишина Т.А. (підрозділ 3.6), Кравченко О.В. (підрозділ 4.5), Кравченко О.О. (підрозділ 3.10), Красноловець В.А. (підрозділ 1.15), Крисанов Д.Ф. (підрозділ 5.1), Крот Ю.М. (підрозділ 4.1), Литвиненко А.О. (підрозділ 4.6), Лісогор Л.С. (підрозділ 5.2), Літвінов О.С. (підрозділ 2.7), Луців Б.Л. (підрозділ 1.5), Любіцева О.О. (підрозділ 2.1), Маклаков С.М. (підрозділ 5.7), Мельнік А.В. (підрозділ 2.8), Нагорна О.О. (підрозділ 1.9), Назаренко Н.В. (підрозділ 3.5), Новикова В.І. (підрозділ 1.16), Орлов О.О. (підрозділ 1.6), Охріменко А.Г. (підрозділ 1.3), Павлов К.В. (підрозділ 5.3), Пасека А.С. (підрозділ 5.8), Пасека С.Р. (підрозділ 1.2), Пастернак Я.П. (підрозділ 4.5), Пендерейський О.В. (підрозділ 1.17), Полтавська О.В. (підрозділ 1.18), Радченко О.М. (підрозділ 3.3), Рипкович М.П. (підрозділ 1.5), Романчук Л.Д. (підрозділ 1.3), Рясних Є.Г. (підрозділ 1.6), Савченко О.В. (підрозділ 1.6), Семикіна А.В. (підрозділ 2.8), Семикіна М.В. (підрозділ 1.2), Скляр Г.П. (підрозділ 1.7), Смирнов І.Г. (підрозділ 2.1), Ткаченко М.В. (підрозділ 3.7), Томаля Т.С. (підрозділ 3.4), Тулуб О.М. (підрозділ 5.9), Федосенко Л.В. (підрозділ 3.11), Хитра І.Я. (підрозділ 2.2), Хитра О.Л. (підрозділ 2.2), Чернявська Л.В. (підрозділ 2.9), Чистоклетов Л.Г. (підрозділ 2.2), Чувардинський В.О. (підрозділ 5.2), Шуплат О.М. (підрозділ 1.19), Яценко В.М. (Вступ, підрозділ 1.1), Яценко О.В. (підрозділ 3.1).

нематеріального активу, яка по суті є експертною вартістю, яка отримана в процесі вартісної оцінки.

4.2 Фактори впливу на формування моделі управлінського обліку в антикризовому управлінні підприємством

Існування управлінського обліку, як окремої підсистеми бухгалтерського обліку, закріплено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» у 1999 році. Закон визначив цей вид обліку як систему обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством, концентруючи увагу, що це внутрішньогосподарський (управлінський) облік. З цього часу розпочато дискусії у науковому полі щодо предмету, методології, інструментарію управлінського обліку, та використання у практичній діяльності суб'єктів господарської діяльності. Зараз ця система набула визнання у науковому та корпоративному середовищах, і вже не виникає сумніву, що її практичне використання підвищує ефективність управління. Проте дискусії щодо трактування базових понять, інструментарію управлінського обліку, уточнення об'єктів, предмету та методів продовжуються і доки не привели до розробки уніфікованих способів, однаково ефективних для більшості суб'єктів господарювання з урахуванням стадії життєвого циклу, на яких вони знаходяться, мінливості та невизначеності зовнішнього середовища функціонування.

Система бухгалтерського обліку в Україні трансформується шляхом наближення до європейських облікових практик та міжнародних стандартів фінансової звітності. Оскільки в англо-американській обліковій школі, до якої тяжіє українська, виділено три види обліку (фінансовий, податковий, управлінський), виникає необхідність у розробці моделі управлінського обліку з урахуванням реалій вітчизняної економіки. Найактуальніші проблеми розвитку методології управлінського обліку можна поділити на такі напрями: ідентифікація місця управлінського обліку в системі бухгалтерського обліку та звітності; трансформація об'єктів та методології обліку при зміні внутрішнього та зовнішнього середовища; функціональний зв'язок управлінського обліку з іншими управлінськими підсистемами; організаційно-методичний розвиток управлінського обліку; вибір пріоритетів подальшого розвитку стратегічного обліку.

Найбільш розробленими є проблеми ідентифікації місця управлінського обліку в обліковій системі та розробка його ключових

понять. Вони висвітлені у працях С. Голова¹, В. Добровського², О. Мошковської³, Л. Нападовської⁴, Г. Партин⁵, П. Атамас⁶ та ін.

Проблеми трансформації об'єктів та методології обліку при зміні внутрішнього та зовнішнього середовища полягають у становленні облікового інструментарію, удосконаленні методології управлінського обліку, виділенні факторів впливу на побудову управлінської облікової системи.

Дослідження функціонального зв'язку управлінського обліку з іншими управлінськими підсистемами полягає у порівнянні об'єктів, функцій, способів та методів управлінського обліку з відповідними елементами контролінгу, менеджменту, управління проектами за оперативними та стратегічними складниками для повноцінної інтеграції управлінських підсистем.

Організаційна роз'єднаність й інфраструктурна нерозвиненість породжує проблеми організаційно-методичного розвитку управлінського обліку.

Остання група проблем щодо вибору пріоритетів подальшого розвитку стратегічного обліку полягає в розробці перспективних напрямів подальшого розвитку стратегічного обліку і звітності, підвищення прогностичних функцій управління.

Управлінський облік має суттєві перспективи подальшого розвитку як в напрямку моніторингу зовнішнього середовища функціонування підприємства, так і інформаційного забезпечення нових потреб менеджменту стосовно антикризових технологій, обліку і аналізу бізнес-моделей господарюючого суб'єкту, складання інтегрованої звітності, аналітичного забезпечення ланцюга вартості, розробки збалансованих показників стратегічного розвитку. Це свідчить про динамічність управлінського обліку як системи, що потерпає змін під впливом внутрішнього корпоративного середовища та зовнішнього оточення.

1 Голова С.Ф. *Управлінський облік*. - К.: Лібра, 2006. - 701 с.

2 Добровський В. М. *Управлінський облік* // Добровський В.М., Гнилицька Л.В., Коришкова Р.С. *Навч. посіб.* - К.: КНЕУ, 2003. – 235с.

3 Мошковська О. А. *Сучасний стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку та економічного аналізу діяльності підприємств в Україні: монографія / за заг. редакцією Л.І. Антошкіної*. – Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2016. – 240 с.

4 Нападовська Л.В. *Базові принципи управлінського обліку* / Л. В. Нападовська // *Актуальні проблеми економіки*. - 2013. - № 1. - С. 173-181.

5 Партин Г.О. та ін. *Управлінський облік. Підручник* / Г. О. Партин, А. Г. Загородній, Т.І. Свідрик, А.І. Ясінька, Т.М. Бойчук. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – 280 с.

6 Атамас П. Й. *Управлінський облік: 2-ге вид.* – Навчальний посібник – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 440 с.

Теоретично доведено, що управлінський облік має обов'язкові ознаки незалежної науки, а саме: понятійно-категоріальний апарат, об'єкт та предмет дослідження, методичні засади, що постійно розвиваються. Постійна еволюція управлінського обліку веде до появи нових форм його ведення та інструментів отримання релевантної управлінської інформації. Нові інформаційні управлінські потреби обумовлені глобальними змінами економічного середовища (розвиток економіки знань, розповсюдження нематеріальних активів, зміна структури доданої вартості, нестабільність, зміна ринків сировини). Посилення уваги управління до бізнес-процесів привело до появи нового об'єкту обліку – бізнес-моделі економічного суб'єкта. Облік має розкривати механізми формування вартості та генерування грошових потоків за рахунок змін фінансового, інтелектуального, кадрового, виробничого, природного, інтелектуального видів капіталу.

Розв'язання означених проблем лежить у площині створення гнучкої моделі управлінського обліку. Для побудови такої моделі необхідно визначення факторів впливу на елементи управлінського обліку, його інструментарій та способи отримання й узагальнення релевантної інформації. Ці фактори мають враховувати індивідуальну специфіку конкретного суб'єкта господарювання, яка впливає на вибір аналітичних дій та прийомів управлінського обліку.

На прийомі та способи управлінського обліку щодо задоволення специфічних інформаційних потреб споживачів впливають фактори зовнішнього середовища та внутрішні корпоративні фактори.

Фактори зовнішнього середовища визначають концептуально-теоретичну основу управлінського обліку, його інструментально-методичний апарат. До таких факторів віднесені: кризові явища в економіці, постіндустріальні економічні процеси, міжнародні стандарти фінансової звітності та національні положення бухгалтерського обліку, зовнішні ринкові чинники.

Внутрішні корпоративні фактори визначають специфічні особливості побудови і реалізації бізнес-моделі і мають прояв у галузевій приналежності суб'єкта господарювання, стадії життєвого циклу, організаційно-правовій формі та масштабах діяльності, впливу на регіональну економіку.

На основі дослідження інструментарію управлінського обліку, щодо забезпечення інформаційних потреб управління, встановлено різноманіття його елементів відповідно до специфіки функціонування підприємства, які у сукупності складають системну сутність (табл. 1)

Особливості різних видів економічної діяльності найбільше впливають на обліковий процес, що обумовлює необхідність розробки

індивідуальних обліково-аналітичних підходів та методик. Цей фактор є головним у сучасному управлінському обліку та системі аналітичного забезпечення управління підприємством. Врахування індивідуальних особливостей функціонування суб'єкта господарської діяльності підвищує ефективність управлінських рішень, оскільки використання уніфікованих підходів до проведення обліково-аналітичних дій не завжди є доцільним.

Таблиця 1. Внутрішні корпоративні фактори впливу на модель управлінського обліку¹

Фактори впливу	Вплив на аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень	Вплив на систему управлінського обліку
Галузева приналежність суб'єкта господарювання	перелік аналітичних показників; порядок інтерпретації результатів; нормативне значення коефіцієнтів; періодичність аналізу	структура бізнес-процесів та центрів відповідальності; склад та структура внутрішньої звітності; побудова виробничого обліку; калькуляційні системи
Стадія життєвого циклу суб'єкта господарювання	маркетинговий аналіз; інвестиційний аналіз	склад і структура центрів відповідальності; склад внутрішньої звітності; система планування
Організаційно-правова форма та масштаби діяльності	інвестиційний аналіз; фінансовий аналіз; стратегічний аналіз; SWOT-аналіз; маркетинговий аналіз; аналіз витрат; аналіз трудомісткості	управлінська звітність; управлінська облікова політика; облік напрямків використання прибутку; бюджетування; СVP- аналіз; стратегічний облік; система стратегічних показників
Вплив на регіональну економіку	розробка аналітичних показників для оцінювання соціальної відповідальності підприємства	забезпечення управління кадровим потенціалом, екологічною діяльністю, інтерпретація результатів аналізу

¹ Джерело: Розроблено автором з використанням¹.

Методологія управлінського обліку значною мірою залежить і від стадії життєвого циклу підприємства і передбачає використання різного інструментарію реалізації стратегії на відповідній стадії розвитку.

Життєвий цикл підприємства складається з чотирьох стадій:

¹ Бобрышев А.Н. Управленческий учет в условиях кризисных процессов в экономике: монография / А. Н. Бобрышев ; Федеральное гос. бюджетное образовательное учреждение высш. проф. образования Ставропольский гос. аграрный ун-т. - Ставрополь : АГРУС, 2015. - 187 с.

Дитинство – Зростання – Зрілість – Старість. Кожна стадія має свої характеристики і потребує врахування особливостей в управлінні підприємством, що досягається використанням різних облікових, контрольних та аналітичних технологій.

На стадії життєвого циклу «дитинство» переважно використовувати технології, які дозволяють вивчити ринок, залучити інвесторів, сформувані стратегію підприємства, розробити систему мотивації, посадові інструкції, обрати ключові компетенції Система управлінського обліку накопичує інформацію щодо стратегії та тактики підприємства, зокрема приймає участь у розробці ключових стратегій: фінансової, ринкової, виробничої, розвитку. Здійснюється аналіз ринку й наявних вхідних бар'єрів. Відбувається формування системи збалансованих показників, збір інформації щодо вибору бізнес-моделі підприємства. Значні обсяги інвестування потребують оцінювання ефективності витрат на фундаментальні та прикладні дослідження. Розроблюється фінансова та облікова політика, система бюджетування, обирається калькуляційна система, структура організації сегментується за центрами відповідальності. Система контролю має бути орієнтована на показники ринкової результативності. Такими показниками можуть бути: кількість нових замовлень, динаміка контрагентів, отримання ліцензій, зміна структури витрат, стан кредиторської та дебіторської заборгованостей. Управлінський облік на цій стадії використовує інструментарій, що дозволяє створити резервну систему, аналізувати структуру затрат, здійснювати стратегічне управління затратами, проводити постійний експрес-аналіз фінансового стану з метою виявлення сигналів кризи для коригування перебігу стадії життєвого циклу.

Стадії життєвого циклу «зростання» притаманна розробка ключових стратегічних документів підприємства, його місії, цілей, стратегії розвитку. За результатами CVP-аналізу підлягає розробці оптимальна виробнича програма випуску продукції, що відповідає динаміці зростання частки ринку підприємства. Основна увага управлінського обліку має бути зосереджена на ефективності бізнес-процесів підприємства. Доцільно здійснювати моніторинг фінансово-економічних показників, аналіз стану ресурсних ринків, аналіз ринку, конкурентів, лідерів. З використанням системи «direct-costing» коригується цінова політика відповідно до кожної групи вироблюваної продукції. У межах використання системи «JustInTime» можливе діагностування наявності втрат у ланцюгу «заготівля – виробництво – збут». Слід приділяти пильну увагу відхиленням від стандартної собівартості за основними групами продукції для оцінювання їх

сприятливої або несприятливої дії. Система контролю має бути зосередженою на стандартах та центрах витрат. Індикаторами циклічних коливань на цьому етапі можуть бути такі: завантаження виробничих потужностей; середня тривалість робочого дня; розмір сировинних та матеріальних запасів; показники ефективності. В стадії зростання на ділову активність підприємства значно впливають показники використання ресурсів, що обумовлює необхідність впровадження бюджетування, яке засноване на результативності, та розмір інвестицій. Зовнішні фактори підлягають контролю з використанням методики STEP-аналізу. Тобто інструментарій управлінського обліку на цьому етапі життєвого циклу підприємства складається з перспективних калькуляційних систем та управлінських технологій, що забезпечують формування резервів кризових витрат.

На стадії життєвого циклу зрілість» необхідно виявлення резервів зниження витрат на виробництво. Доцільним є оцінювання конкурентних позицій підприємства та можливостей реінвестування капіталу у виробничі засоби. Підлягає аналізу склад та структура витрат, оцінюється можливість диверсифікації діяльності. На цьому етапі ускладнюється ієрархічна структура управління підприємством, що вимагає перегляду структури центрів фінансової відповідальності. Система контролю фокусує увагу на бюджетуванні та центрах інвестицій. Підлягають діагностиці очікування покупців та контрагентів відносно перспектив взаємодії з підприємством. Постійно підлягає моніторингу зовнішнє середовище за показниками індексів економічного зростання чи спаду, а саме: споживча й інвестиційна активність, кількість грошей в обігу, величина фондових індексів, розмір кредитної ставки, індекс промислового виробництва, інфляція, динаміка валового внутрішнього продукту. С метою розподілу підприємницьких ризиків серед учасників інструментарій управлінського обліку доповнюється хеджуванням.

На стадії життєвого циклу «старість» здійснюється облік, аналіз і контроль конкурентної маси, оцінювання ступеню погашення зобов'язань підприємства, оцінювання показників його економічної безпеки. Саме на цій стадії вірогідність кризи зростає. Що зумовлює використання інструментів антикризового менеджменту. З'являється потреба в оцінюванні наявності та вартості вихідних галузевих бар'єрів. Підлягають оцінці перспективи збереження поточної діяльності, здійснюється аналіз можливостей залучення сторонньої допомоги або продажу бізнесу. За умов втрати покупців можлива реструктуризація бізнесу. На цьому етапі можлива передача ринкових позицій з метою отримання коштів, які необхідні для часткової компенсації залучених

інвестицій. Система контролю націлена на розробку загальних цілей та центрів антикризового управління. Стратегічними заходами цього етапу в системі управлінського обліку можуть бути: перетворення видів діяльності та центрів відповідальності шляхом диверсифікації і оптимізації, проектування нових видів продукції, зміна структури балансу; оптимізація бізнес-процесів за рахунок технічної та технологічної модернізації виробництва, підвищення ефективності обліково-аналітичної системи. Сигналами кризи цього етапу є зростаючий дисбаланс підприємницької діяльності, що має прояв у від'ємній динаміці обсягів виробництва, скороченні частки ринку, зниженні обсягів прибутку, скороченні чисельності працівників, нездатності погашати зобов'язання. Використання інструментарію управлінського обліку спрямоване на створення резервів під припинення діяльності, активне використання резервів, переоцінку активів для боротьби з гіперінфляцією, з коригуванням власного капіталу.

Організаційно-правову форму та масштаби діяльності, як фактор внутрішнього впливу на модель управлінського обліку, можна характеризувати з таких позицій. Стратегічною метою діяльності будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності є розробка такої бізнес-моделі, яка б забезпечувала отримання достатньої доданої вартості за любых обставин. Тому вибір організаційно-правової форми та масштаби діяльності тісно пов'язані з таким зовнішнім фактором, як загальний стан економіки у державі. Відповідно співвідношенню стану зовнішнього економічного середовища і масштабів діяльності підприємства обирають заходи антикризового менеджменту та інструментарій управлінського обліку, що забезпечує відповідні інформаційні потреби управління (табл. 2). Цей аспект є суттєвим з погляду взаємозалежності циклів різних рівнів.

Необхідність дослідження впливу на місцеву економіку обумовлена концепцією соціальної відповідальності бізнесу, яка набуває все більшого поширення, згідно якої бізнес добровільно інтегрує соціальні і екологічні ініціативи, а також взаємодію із зацікавленими сторонами у комерційну діяльність. Значимість цього фактору проявляється у статусі містоутворюючих підприємств, від діяльності яких залежить соціальне благополуччя території. При оцінюванні ефективності діяльності таких підприємств необхідно враховувати не тільки параметри фінансового стану, але й показники, що відображають соціальну значимість підприємства для території, ефективність соціальних витрат, ознаки соціально-відповідальної поведінки. Такий підхід дозволяє оцінювати соціальну стійкість

підприємства поряд з фінансовою, кадровою, виробничою та іншими видами стійкості.

Таблиця 2. Специфіка антикризового управління при різних співвідношеннях стану зовнішнього економічного середовища та масштабів діяльності підприємства

Характер співвідношення	Ознаки	Варіанти типових рішень антикризового управління, які потребують інформації управлінського обліку
Зростання бізнесу у депресивному економічному середовищі	Стієке фінансове положення підприємства на фоні стагнації економіки за наявності дефіциту інноваційних технологій	Вивчення конкурентів. Формалізація знань та досвіду. Орієнтація на високі змінні витрати. Збільшення частки ринку.
Скорочення бізнесу у стагнаційній економіці	Стагнаційні процеси в економіці зумовлюють скорочення бізнесу та обмежують потенціал нарощування ділової активності підприємства	Оцінювання перспектив подальшого функціонування. Генерація позитивного грошового потоку. Мінімізація фінансових ризиків. Зниження долі постійних витрат. Розробка кризисних показників. Модернізація, зупинка або перепрофілювання низькорентабельних та другорядних видів діяльності
Зростання бізнесу у зростаючій економіці	Великі перспективи реального сектору економіки, висока споживча активність, сталий фінансовий стан, вихід на зовнішні ринки	Пріоритет власного виробництва. Використання агресивної фінансової та ринкової політики. Використання внутрішніх ресурсів. Стратегічне планування.
Скорочення бізнесу у зростаючій економіці	Падіння обсягів продажів підприємства на економічному підйомі, що свідчить про неефективність управлінських рішень. Відсутність інновацій при високому платоспроможному попиті	Постійна діагностика зовнішнього середовища. Інноваційне реформування виробничої, управлінської, обліково-аналітичної видів діяльності. Підвищення конкурентоздатності продукції. Перегляд стратегії. Стягнення дебіторської заборгованості. Реалізація неліквідних активів. Реінвестування вільних коштів в антикризові заходи. Реорганізація, зміна структури та технологій управління.

Далі постає необхідність дослідити фактори зовнішнього середовища, які впливають на конфігурацію інструментарію управлінського обліку в антикризовому управлінні. У даний час є тенденції трансформації предмету бухгалтерського фінансового обліку. Якщо раніше він визначався співвідношенням активів, капіталу і зобов'язань у балансі, то зараз економіка визначає предмет обліку під

впливом еволюційних циклічних процесів. Глобалізація та структурні зміни на макрорівні впливають на інструментарій оперативного і стратегічного управління на рівні окремих господарюючих суб'єктів. Відповідно механізму антикризового управління має удосконалюватися і інструментарій управлінського обліку в напрямку відображення впливу зовнішніх факторів на фінансовий стан підприємства.

Сучасна облікова методологія стає більш інтегрованою до інструментарію розробки релевантної інформації у системі фінансового менеджменту, маркетингу, математичного моделювання, контролінгу, стратегічного аналізу, що породжує синергетичний ефект управління бізнес-одинацями, і розширює функції управлінського обліку.

Кризові явища складним чином впливають на інформаційну систему забезпечення прийняття управлінських рішень. Звичні і апробовані підходи стають неефективними у нових соціально-економічних умовах. Прикладом може бути зміна відношення до активів як економічної категорії. У бухгалтерському обліку склад, визнання та оцінка активів є незмінною, проте з інвестиційної точки зору відношення до ліквідності змінилося під впливом світової фінансової кризи 2008 року. Високоліквідні активи бухгалтерського обліку фактично втратили свою ліквідність. Під впливом криз стала сумнівною надійність банківської системи. За таких умов має змінюватися і система обліко-аналітичного забезпечення діяльності підприємства. Враховуючи консервативність бухгалтерського обліку під зміни підпадає підсистема управлінського обліку для забезпечення ефективного управління активами, зобов'язаннями, доходами та витратами. Це зумовлює перехід великої кількості об'єктів фінансового обліку до сфери управлінського обліку.

Також слід зазначити, що розвиток бухгалтерського обліку здійснюється у певному соціально-культурному середовищі, що впливає на формування методичних прийомів та інструментарій. Вітчизняна бухгалтерська наука знаходиться під значним впливом держави. Вся облікова система є правовою і націлена на виконання фіскальної функції держави. Реформування системи обліку привів до суттєвих нововведень у систему бухгалтерського обліку, проте кардинально ситуація не змінилася. Оскільки в основу реформування покладена англо-американська облікова школа, доцільно і надалі впроваджувати її досвід. Головною заслугою цієї школи є обґрунтування невідповідності категорії прибутку в бухгалтерському обліку (результат продажу товару) її реальному економічному змісту (результат роботи капіталу). Поділ бухгалтерського обліку на фінансовий (системний) і

управлінський (проблемний) фактично зробив облікову систему дієвим засобом управління.

Розгляд факторів впливу на формування моделі управлінського обліку в антикризовому управлінні дав змогу визначити конфігурацію прийомів і засобів отримання інформації для конкретного суб'єкта підприємницької діяльності у кризових умовах. Залежність моделі управлінського обліку суб'єкта господарювання від факторів зовнішнього середовища і внутрішніх корпоративних факторів підкреслює його системну сутність.

4.3 Оцінка конкурентоспроможності підприємства як напрямок стратегічного аналізу

Сьогодні ринкове середовище стимулює вітчизняні підприємства до розробки і реалізації способів ефективної конкуренції та досягнення чітких конкурентних переваг, метою яких є впровадження довгострокових стратегій та подальше їх коригування або навіть оновлення. Підвищення конкурентоспроможності підприємства повинно забезпечити його виживання та розвиток в довгостроковій перспективі. Задля досягнення належної конкурентоспроможності підприємства необхідні тривалий час та значні зусилля. Засобом забезпечення конкурентоспроможності підприємства є стратегічне управління, основою якого слугує стратегічний аналіз, оскільки його елементи наявні на кожному з етапів стратегічного управління: від визначення стратегічних цілей до реалізації стратегії та оцінки її ефективності. Розробка ефективних методів стратегічного аналізу конкурентоспроможності підприємства зумовлює необхідність дослідження конкурентоспроможності, критеріїв та методів її оцінки.

Стратегічне управління – це спосіб організації бізнесу, який дозволить максимально збільшити шанси на виконання завдань, визначених стратегією. Спрямування та раціональний розподіл ресурсів підприємства під стратегічні цілі, їх ефективне використання та оцінка є метою стратегічного управління.

Розробка стратегії підприємства починається з визначення основних орієнтирів підприємницької діяльності, які у поєднанні з мотивацією визначають основні напрями розвитку підприємства і встановлюють цілі підприємства. Важливим джерелом інформації для формування стратегічних цілей є інформація про внутрішнє і зовнішнє середовище, аналіз якого дозволяє оцінити реальність поставлених

**Agenda Publishing House,
United Kingdom**

***Financial-economic and innovative support of
entrepreneurship development in the spheres of economy,
tourism and hotel-restaurant business:***

Collective monograph

Copyright © 2017 by the authors
All rights reserved.

WARNING

Without limitation, no part of this publication may be reproduced, stored, or introduced in any manner into any system either by mechanical, electronic, handwritten, or other means, without the prior permission of the authors. Edited by the authors.

ISBN 978-0-9955865-4-3

Printed by Agenda Publishing House ®
Coventry, West Midlands, CV1 2FL